

Hayy Ibn Yaqzan of Ibn Tufayl and Robinson Crusoe of Daniel Defoe : A Comparative Study of Man on the Lonely Islands

Hasan Madmarn

Ph.D.(Middle East Studies-Arabic),
Department of Islamic Studies, College of Islamic Studies,
Prince of Songkla University

Abstract

Some writers portrayed their creative fictions based on actual events and historical facts by endorsing philosophical ideas. Daniel Defoe and Ibn Tufayl are among those people. Their works have been created in different times with different settings. Ibn Tufayl, the celebrated Spanish philosopher whose ancestor belonged to the prominent Arab tribe of al-Qaysi, known as Abubacer by Christian scholars, was born probably in the first decade of the 12th Century (about 1100 A.D.) in Wadi 'Ash (today called Guadix), 40 miles N.E. of Granada. He died in Marrakesh in 1185 A.D.

In 1154, he became secretary to the governor of Ceuta and Tangier, a son of 'Abd al-Mu' min, the founder of Almohad Dynasty. Hayy Ibn Yaqzan is his celebrated philosophical novel and one of the most remarkable books of the Middle ages.

Daniel Defoe was born in London in 1660 in a fairly well-to-do but nonconforming family. He first became a merchant, and then a political pamphleteer. He was once imprisoned for his anti-establishment sentiments. In the early part of the eighteenth century, he encountered a story about the young son of shoemaker, Alexander Selkirk, who had run away from home, gone to sea with a commercial expedition, but was put ashore on an uninhabited island off the coast of Chile, after an argument with the captain. Defoe must have been sufficiently impressed by the dramatic potential of the story to let it haunt him for a period of ten years before creating the story at the age of nearly sixty. It is believed that Defoe's Selkirk

was transformed into Robinson Crusoe, while the biblical fact of Moses, the Prophet, has been vividly portrayed into Hayy Ibn Yaqzan of Ibn Tufayl.

Both, Hayy Ibn Yaqzan and Robinson Crusoe are destined to live on the lonely despairing Islands. The different is that Hayy, a newly born baby, put into the basket, is dragged by the storm of the ocean to the shore, and is taken care of by the doe whose newly born baby died. Young Robinson struggled by himself to get on the shore after all of the ship company were drowned and himself almost dead.

Another important note worth mentioning here is that Daniel Defoe allowed his hero to take remarks, speak and strive for himself as to sweeten the bitterest providence found in the wrecked ship. Ibn Tufayl on the other hand, seemed not to let his baby speak out even a word yet to allow him think and ponder about the surroundings especially when growing up.

Keywords : Hayy, Ibn Tufayl, Robinson, Daniel Defoe, comparative study, lonely islands

หัยย์ อิบนู ยัคซอน ของอิบนู ฎุฟัยล์ และโรบินสัน ครูโซ ของดาเนียล เดโฟ : ศึกษาเปรียบเทียบมนุษย์บนเกาะร้าง

หะสัน หมัดหมาน

Ph.D.(Middle East Studies-Arabic), อาจารย์

ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

นักเขียนนวนิยายบางคนยึดเค้าโครงการเขียนอิงประวัติศาสตร์ด้วยการสอดแทรกแนวคิดทางปรัชญาเข้าไปด้วย ดาเนียล เดโฟ และอิบนู ฎุฟัยล์ เป็นนักเขียนที่อยู่ในกลุ่มนี้ แต่ทั้งสองได้ผลิตผลงานออกมาคนละยุคคนละสมัย อิบนู ฎุฟัยล์ผู้โด่งดังชาวสเปนเชื้อสายอาหรับคนนี้เกิดในช่วงแรกของศตวรรษที่ 12 (ประมาณปี ค.ศ.1100) ที่เมืองวาดี อັช (ปัจจุบันเรียกกันว่า Guadix) นักวิชาการคริสเตียนพากันเรียกเขาว่าอาบูบาเซอร์ เขาเสียชีวิตในปี ค.ศ.1185 ที่เมือง Marrakesh ในปี ค.ศ.1154 อิบนู ฎุฟัยล์เคยรับหน้าที่เป็นอักษรเลขผู้ว่าราชการจังหวัด Ceuta และ Tangier ซึ่งเป็นลูกชายของอับดุลมุฮมิน ผู้ก่อตั้งราชวงศ์อัลโมฮาด

นวนิยายหัยย์ อิบนู ยัคซอน เป็นนวนิยายอมตะ สอดแทรกไปด้วยแนวคิดทางด้านปรัชญาในการค้นหาสัจธรรม ซึ่งมีความโด่งดังมากในสมัยกลาง อิบนู ฎุฟัยล์ได้นำเรื่องราวของมุฮเซสและผู้เป็นมารดามาพรรณนาไว้ในบุคลิกของหัยย์ อิบนู ยัคซอนผู้ค้นหาสัจธรรมอย่างลึกซึ้ง

ดาเนียล เดโฟ เกิดในปี ค.ศ.1160 ที่กรุงลอนดอน จากครอบครัวที่มีอันจะกินแต่ไม่ค่อยจะลงรอยกัน เขาเคยเป็นพ่อค้าวานิช เป็นนักเขียนจุลสารการเมือง เคยคิดคุกเพราะต่อต้านการจัดตั้งกลุ่มเซนทิเมนท์ ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 18 นายดาเนียล เดโฟได้อ่านเรื่องราวของเด็กหนุ่มชื่อ อาเล็กซันเดอร์ เซลเกอร์ก ลูกชายของคนทำรองเท้า นายอเล็กซันเดอร์ เซลเกอร์ก ผู้นี้เคยหนีออกจากบ้านไปผจญภัยทางทะเลพร้อมกับกลุ่มพ่อค้าสำเภา เขาถูกนำไปปล่อยไว้ที่เกาะร้างแห่งหนึ่งใกล้ชิลี (Chile) หลังจากได้มีการโต้เถียงกับกัปตันเรือ เขาจึงต้องใช้ชีวิตอยู่บนเกาะนั้นเป็นแรมปีก่อนได้รับการช่วยเหลือ ดาเนียล เดโฟ คงประทับใจเรื่องราวของเด็กหนุ่มคนนี้นัก เป็นเหตุให้เขาหลงใหลในตัวของเด็กหนุ่มคนนี้นานนับสิบปีก่อนที่จะเขียนเรื่องโรบินสัน ครูโซ ออกมาสู่สายตาผู้อ่านเมื่ออายุของเขาได้ย่างเข้า 60 ปี

เชื่อกันว่าเรื่องราวของพ่อหนุ่มเซลเกอร์กผู้นี้ได้เข้ามาสถิตอยู่ในใจของดาเนียล เดโฟ ถึงกับได้นำมาสาธยายผ่านตัวละครอันลือลั่นได้อย่างงดงาม ฆะตาคารมของหัยย์ และโรบินสัน ต่างตกไปใช้ชีวิตอยู่บนเกาะร้างซึ่งมีที่มาที่ไปแตกต่างกัน หัยย์ถูกนำไปวางไว้ในตะกร้าแล้วค่อยๆ ปล่อยลงในทะเล หวังให้ลมพัดพาเข้าฝั่ง และโดยบังเอิญที่แม่กวางได้คลอดลูกออกมา แต่แล้วลูกได้ตายจากไป เมื่อแม่กวางได้ยินเสียงร้องของเด็กน้อย ด้วยสัญชาตญาณของความเป็นแม่ จึงได้ลากพาตะกร้าขึ้นฝั่ง แล้วนอนลงข้างๆ ให้เด็กน้อยดูนม ส่วนโรบินสัน ครูโซนั้น ได้ออกผจญภัยในท้องทะเลเมื่ออย่างเข้าวัยหนุ่ม เรือเกิดอับปางลงที่ใกล้ชายฝั่ง เขาได้ดิ้นรนต่อสู้ ว่ายน้ำขึ้นฝั่งเพื่อเอาตัวรอดหลังจากที่เพื่อน ๆ ของเขาได้พากันจมน้ำตาย

สิ่งที่น่าสนใจคือ ดาเนียล เดโฟ ได้มอบให้ตัวละครของเขาทำทุกอย่างเพื่อเอาตัวรอดโดยที่สามารถนำสิ่งของที่พบ ขณะที่เรืออับปางมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองอย่างมีระบบ ตรงกันข้ามกับอิบนู ฎุฟัยล์ เขามีได้เปิดโอกาสให้เด็กน้อย ्हัยย์ดีนรนต่อสู้เพื่อเอาชีวิตรอด แม้แต่เมื่อโตขึ้นมาแล้วก็มีได้เปิดโอกาสให้เขาพูด แต่อนุญาตให้เขาคุ่นคิด ไตร่ตรอง พินิจพิจารณาสิ่งแวดลอมรอบๆ ข้าง

คำสำคัญ : ्हัยย์, อิบนู ฎุฟัยล์, โรบินสัน, ดาเนียล เดโฟ, ศึกษาเปรียบเทียบ, เกาะร้าง

บทนำ

บทความนี้จะพูดถึงสภาพแวดล้อมและปรากฏการณ์ธรรมชาติที่นำโรบินสันและหัยย์ไปใช้ชีวิตอยู่บน เกาะร้างอย่างโดดเดี่ยว และจะกล่าวถึงการปรับตัวของ คนทั้งสองตามกฎธรรมชาติ นอกจากนั้น บทความนี้จะ พูดถึงความเหมือนและความแตกต่างระหว่างตัวละคร ทั้งสอง ผู้เขียนพยายามกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของผู้ ประพันธ์โดยสังเขป แต่จุดมุ่งหมายที่แท้จริงนั้นมอบให้ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์ เพราะไม่มีใครรู้ดี กว่าเขา อย่างไรก็ตามการทำความเข้าใจต่องานเขียนให้ ลึกซึ้งเป็นเรื่องของผู้อ่าน ผู้เขียนเพียงแต่พยายามทำ ความเข้าใจต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเท่านั้น และจะ พยายามชี้ให้เห็นถึงเนื้อหาที่สำคัญๆ บางประการที่ได้ เกิดขึ้นบนเกาะร้างนั้น ตลอดจนทำความเข้าใจต่อ บรรยายกาศที่หัยย์และโรบินสันได้ใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นในแง่ของ การศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบ

แก่นเรื่อง

ดูเหมือนจะเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่า หัวข้อเรื่องที่ได้จัดเตรียมไว้ให้ โรบินสัน ครูโซ นั้น เป็น เรื่องของการผจญภัยหรือเป็นชีวิตแห่งการผจญภัยที่ แปลกประหลาดของโรบินสัน ครูโซเอง (Bloom, 1987, 9) แต่หัยย์ อิบนู ยัคซอนนั้นเป็นหัวข้อเรื่องที่มิได้เขียนไว้ให้ ชัดเจน ผู้ประพันธ์เพียงมอบเรื่องราวทั้งหมดให้แก่ผู้อ่าน เพื่อพิจารณาด้วยตนเอง ดังนั้นผู้อ่านทุกคนมีความเป็น อิสระที่จะตีความ และสามารถมองชีวิตความเป็นอยู่ของ หัยย์ในรูปแบบใดก็ได้ การค้นหาสัญธรรมของตัวละครทั้งสอง นั้นน่าจะเหมาะสมกับผู้มีแนวความคิดด้านปรัชญา แต่ การดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของทั้งสองดูเหมือนไม่น่าเป็น เรื่องแปลกประหลาดสำหรับสามัญชนทั่วไป

อย่างไรก็ตาม Lenn Evan Goodman ได้ให้ ความกระจ่างแจ้งเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของอิบนู ฎุฟัยล์ ผู้ประพันธ์นวนิยายอมตะเรื่องนี้ว่า "เพื่ออธิบายความ หมายของการดำรงอยู่ของมนุษย์ตามแนวความคิดด้าน ปรัชญา มีจุดมุ่งหมายในทางประนีประนอมระหว่างศาสนา กับปรัชญา ได้ให้น้ำหนักต่อการตลใจ (revelation) และ ไม่มีความหมายตามตัวอักษร แต่เป็นการทำความเข้าใจ ที่ลึกซึ้ง" (Goodman, 1972, 4) ส่วนโรบินสัน ครูโซนั้น ดาเนียล เดโฟเอง ต้องการที่จะเล่าเรื่องต่างๆ มากกว่า ที่หัวข้อเรื่องได้กล่าวไว้

โครงเรื่อง

โครงเรื่องหรือแผนการดำเนินเรื่องของบทละคร นวนิยาย (Webster's new world dictionary of American language, 1968) นั้น ทั้งดาเนียล เดโฟ และอิบนู ฎุฟัยล์ ได้จัดวางไว้อย่างเรียบร้อย ความ แตกต่างกันระหว่างทั้งสองคนก็คือ ดาเนียล เดโฟ ได้วาง กฎเกณฑ์ไว้อย่างละเอียดล่วงหน้าว่า ตัวเอกจะทำอะไร โดยตัวเอกเองก็รู้ตัวดีว่าเขาจะทำอย่างไร ดังจะเห็นได้ว่า โรบินสันบรรยายครอบครัวของเขาและเพื่อนๆ ก่อน เดินทางสู่ทะเลลึก เขาทราบดีว่าคุณพ่อไม่เห็นด้วยกับ ความคิดของเขาที่จะท่องทะเลลึก ส่วนแม่ดูเหมือนเข้าใจ ต่อความตั้งใจของลูกชาย โดยคุณพ่อของเขาพูดออกมา อย่างน้อยใจว่า "ลูกจะมีความสุขถ้าได้อยู่กับบ้าน แต่ถ้า ออกไปข้างนอกอาจจะพบอันตรายอย่างใหญ่หลวง อันตรายนั้นไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน พ่อไม่เห็นด้วยเลย ให้ตายเถอะ" (Rodman, 1959, 5-6) ในจุดนี้ดูเหมือน ดาเนียล เดโฟ จะบอกไว้ว่า เด็กๆ ควรเชื่อฟังพ่อแม่ มิฉะนั้นอาจจะพบปัญหา หากเราพิจารณาข้อความที่

เป็นคำกล่าวของพ่อโรบินสันให้ละเหียดแล้วจะพบว่า ดาเนียล เดโฟ มีความเชื่อเรื่องเก่าๆ และมองโลกในแง่ร้าย เพราะการฝ่าฝืนคำห้ามปรามของพ่อแม่จะเกิดสิ่งไม่ดีแก่ตนเอง แต่ในขณะที่เดียวกันเขาต้องการจะสร้างตัวเอกให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมโดยจะบอกว่าใครก็ตามที่มีความปรารถนาอย่างบริสุทธิ์เพื่อจะทำความดี ไม่ช้าไม่นานก็จะพอใจในผลลัพธ์ ดังนั้น ดาเนียล เดโฟ จึงไม่สนใจต่อความเชื่อเก่าๆ มากนัก ตรงจุดนี้ผู้อ่านสามารถอธิบายโครงเรื่อง (plot) โรบินสัน ครูโซ ได้หลายแง่หลายมุม และจะเห็นได้ว่ามันเป็นเรื่อง "พ่อหนุ่มชอบฟุ่มเฟือยหรือเรียกว่าเจ้าหนุ่มเสเพล (prodigal-son) ก็ได้ ผู้ซัดคำสั่งพ่อด้วยการออกจากบ้านอย่างไม่แยแสต่อคำท้วงติง" (Bloom, 1987, 15) ตามปกติแล้วเมื่อคนเราอายุย่างเข้า 18 ปีบริบูรณ์ก็ถือว่าเป็นวัยหนุ่มที่ต้องตัดสินใจเองได้แล้ว ดังนั้น โรบินสัน ครูโซ ในฐานะที่เป็นคนหนุ่มก็ตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะออกเดินทางผจญภัยทางทะเล แต่หัยย์ อิบนู ยัคซอน ตัวเอกของอิบบู ฎุฟัยล์ มิได้เป็นเช่นนั้น หากเราติดตามอ่านนวนิยายเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าโครงเรื่องจัดไว้ในรูปของความสลับซับซ้อน อิบบู ฎุฟัยล์ ได้จัดโครงเรื่องให้ หัยย์ อิบนู ยัคซอน ในลักษณะที่น่าสงสารและอาจเรียกน้ำตาจากผู้อ่านได้ เด็กน้อยที่ไร้เดียงสาเกิดจากพ่อแม่ที่ไม่ได้แต่งงานกันอย่างเป็นทางการแม้ว่าถูกต้องตามหลักความเชื่อแล้วก็ตาม (Goodman, 1972, 105) เด็กน้อยต้องเผชิญหน้ากับปัญหาที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเป็นปัญหาที่สังคมสร้างขึ้น เด็กน้อยไม่มีบาปกรรมแม้แต่แต่น้อยนิดต้องจำยอมและจำนนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะถูกบีบคั้นจากสังคมรอบข้างจนถูกนำไปทิ้งในทะเลลึก เพราะเกรงว่าการมีชีวิตอยู่ของเขาอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อวงศ์ตระกูลและครอบครัว จากจุดนี้เองอิบบู ฎุฟัยล์ ได้นำเรามาสูวนาทีที่เศร้าสลด เมื่อได้เห็นแม่ของหัยย์วางลูกน้อยลงในตะกร้า (tabot) โดยห้อมล้อมไปด้วยมีเพื่อนสนิทมิตรสหายหลายคนทีไว้วางใจได้ห้อมล้อมอยู่พร้อมๆ กับแอบนำเด็กน้อยคนนี้ออกไปลอยทะเลในยามตีก้อนของราตรีกาล หัวใจผู้เป็นแม่ย่อมเจ็บปวดร้าวระทม ไปด้วยความรักและความกลัวที่จะเกิดขึ้นต่อลูกนางกล่าวอุลาคต่อลูกน้อยด้วยคำว่า

"พระองค์ผู้มีอำนาจเหนือสรรพสิ่ง พระองค์ทรงสร้างลูกฉันเป็นตัวเป็นตน จากไม่มีอะไรเลย จากสิ่งไม่มีนาม พระองค์เลี้ยงดูท่ามกลางความมืดมิดขณะที่มันอยู่ในครรภ์ของฉันจนมันกลายเป็นตัวต่อนที่น่ารักและสมบูรณ์ ดังนั้นขอวิงวอนแด่พระองค์ได้โปรดประทานความอุดมสมบูรณ์แก่มัน ได้โปรดดูแลมัน กรุณาอย่าได้ละทิ้งมันไว้พระเจ้าทรงปรานี" (Goodman, 1972, 105)

ตรงจุดนี้เราสามารถกล่าวได้ว่า อิบบู ฎุฟัยล์ ผู้ประพันธ์นี้ได้รับอิทธิพลจากเรื่องราวใน อัล-กุรอาน ที่เกี่ยวข้องกับท่านนบีมุซา (อะลียฮิสสะลาม) และผู้เป็นแม่ตลอดถึงสังคมรอบข้าง

เกี่ยวกับโครงเรื่องนั้น อิบบู ฎุฟัยล์ ได้นำหัยย์ อิบนู ยัคซอน ไปอยู่ในสภาพที่ละม้ายคล้ายคลึงกับท่านนบีมุซาและผู้เป็นแม่อย่างมากทีเดียว ท่านนบีมุซาเป็นเด็กไร้เดียงสาไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นแก่ตนเอง แต่แม่บังเกิดเกล้าเป็นผู้รับความทุกข์ทรมานอย่างมาก โดยเฉพาะตอนนำลูกรักของตนเองไปทิ้งในแม่น้ำไนล์ (al-Yamm)

ความแตกต่างระหว่างแม่ของนบีมุซาและแม่ของหัยย์คือ แม่ของนบีมุซาพานบีมุซาไปทิ้งในแม่น้ำไนล์เนื่องจากการกระทำที่ได้รับความชื่นชมจากพระองค์อัลลอฮ์ อัล-กุรอานในซูเราะฮ์ที่ 28 อัล-เกาะคือศ โองการที่ 7 มีความว่า "และเราได้คลไคลแม่ของมุซา จงให้นมแก่เขา เมื่อเจ้ากลัวแทนเขาก็จงโยนเขาลงไปในแม่น้ำ (วางนบีมุซาลงในตะกร้าแล้วปล่อยลงไปในแม่น้ำไนล์) และเจ้าอย่าได้กลัวและอย่าได้โสกเศร้า แท้จริงเราจะให้เขากลับไปสู่เจ้าและจะให้เขาเป็นหนึ่งในบรรดารอซูล"

จากอัล-กุรอานโองการนี้พบว่า แม่ของมุซาอยู่ในสภาวะทุรนทุราย แม้ว่ามีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์อย่างแท้จริงก็ตาม "และจิตใจของแม่ของนบีมุซาได้คลายความวิตกกังวลลง นางเกือบจะเปิดเผยกับเขา หากเรามีได้ทำให้จิตใจของนางมั่นคงเพื่อที่นางจะเป็นหนึ่งในหมู่ผู้ศรัทธา" (ซูเราะฮ์ที่ 28 อัล-เกาะคือศ โองการที่ 10)

ความจริงนั้นธรรมชาติของความเป็นแม่ย่อมทำให้แม่ของมุซาอยู่ในสภาวะแห่งการตื่นตัวเสมอ และความรู้สึกอันละเอียดอ่อนของนางย่อมไม่พลาดพรากจาก

ลูกน้อยเลย ดังอัล-กุราน ได้กล่าวไว้ความว่า "และนางได้กล่าวแก่พี่สาวว่าจงติดตามไปดูเขาเถิด ดังนั้นเธอ (พี่สาวของมุซา) ได้เห็นเขาแต่ไกลโดยที่พวกเขาไม่รู้" (ซูเราะฮ์ที่ 28 อัล-เกาะคือศ โองการที่ 11)

การที่นำลูกน้อยวางลงในตะกร้าริมแม่น้ำก็ด้วยความรักและความกลัวความคุ้งกันไป และการนำลูกน้อยไปทิ้งในคลองและปล่อยให้กระแสน้ำพัดพาไปยังสถานที่ที่ไม่มีจุดหมายปลายทางนั้น ยิ่งดีกว่าที่ปล่อยให้ลูกต้องตกไปอยู่ในกำมือของผู้ปกครองที่โหดเหี้ยม (อันหมายถึงกษัตริย์ฟาโรห์ (Pharaoh)) และเป็นการตัดสินใจที่ดีที่สุด เพราะความรักและห่วงใยลูกอย่างสุดซึ้งจึงได้นำลูกไปวางลงในตะกร้าเพื่อลอยน้ำ และหวังพึ่งพระเจ้าแต่เพียงผู้เดียว นี่คือการณ์ที่เกิดขึ้นแก่แม่ของนบีมูซา

เหตุการณ์ทำนองเดียวกันนี้ได้เกิดขึ้นแก่แม่ของหัยยั อิบนุ ยัคซอน หลังจากที่นางแน่ใจว่าไม่เห็นทางอื่นที่ดีกว่าจึงค้นหาตะกร้ามาใส่ลูกน้อยและหย่อนลงทะเลปล่อยให้กระแสน้ำนำทารกลอยไปตามชะตากรรม การกระทำเช่นนี้เชื่อแน่ว่ายิ่งดีกว่าปล่อยให้เรื่องอื้อฉาวคาบโลกี้นำความเสื่อมเสียสู่วงศ์ตระกูลและครอบครัว ความรู้สึกของพ่อแม่มีต่อลูกไม่อาจจะอธิบายออกมาเป็นตัวอักษรได้ แม้แต่จะแสดงออกก็ไม่กล้ากระทำ

ผู้อ่านคงเห็นใจต่อแม่ของหัยยั ดังเคยเห็นใจแม่ของนบีมูซามาแล้ว คำวิงวอนของแม่หัยยัขณะที่นางนำลูกน้อยวางลงในตะกร้าแล้วปล่อยให้ลอยไปในทะเลลึกทำให้เข้าใจได้ว่านางเป็นผู้ที่มีความศรัทธาต่อพระเจ้าและเป็นบ่าวที่เคารพภักดีอย่างไม่มีข้อสงสัยใดๆ ทั้งสิ้น คำอ้อนวอนของนางต่ออัลลอฮ์แสดงให้เห็นว่านางมีความจริงใจเพราะพระเจ้าเป็นเจ้าองค์เดียวเท่านั้นที่นางพึ่งพาอาศัย

โรบินสันและหัยยับนเกาะร้าง

ไม่มีใครปฏิเสธว่าเกาะร้างทั้งสองแห่งนี้ตั้งอยู่ในเขตอุดมสมบูรณ์ เต็มไปด้วยผลหมากรากไม้และมีสิ่งสารพัดสัตว์ตลอดจนถึงที่มีชีวิตอื่นๆ อาศัยอยู่มากมาย การที่โรบินสันตกมาอยู่บนเกาะร้างนั้นเป็นเรื่องที่ไม่คาดคิดมาก่อน แม้แต่เรืออัปปางในทะเลลึกก็เป็นเรื่องที่ไม่คาดฝันมาก่อนเช่นกัน ตัวโรบินสันถูกลมพายุพัดมาติดอยู่บนเกาะอย่างโดดเดี่ยว เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อตอนที่โรบินสันมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ ซึ่งเป็นวัยหนุ่มมีกำลังวังชา

มาก ความจริงแล้วคนหนุ่มอย่างเขาจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและเขาก็ได้เรียนรู้จริงๆ เช่น การที่ถูกคลื่นซัดพาตัวเขามาสู่ชายฝั่งเกาะร้าง และเมื่อต้องมาอยู่บนชายฝั่งเกาะร้างแล้วโรบินสันก็เริ่มคิดและใคร่ครวญว่าจะเอาชีวิตรอดได้อย่างไร ตรงจุดนี้ดูเหมือนโชคชะตาจะเข้าข้างเขามากทีเดียว เพราะโรบินสันนำสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้บนเรือติดตัวมาด้วย ในจุดนี้โรบินสันเล่าให้เราฟังว่า "ข้าพเจ้านำสิ่งของที่เป็นประโยชน์ต่อข้าพเจ้าติดตัวมาด้วย เช่น ข้าพเจ้าได้พบกล่อง 2-3 กล่องเต็มไปด้วยตะปู เด็ดยแหลม สกรู แม่แรง และด้ามในบานประตูหลายชิ้น ทั้งหมดข้าพเจ้าพบในโกดังเก็บของที่เรืออัปปางลำนี้" (Rodman, 1959, 71-2)

หลังจากเรือจมลงในทะเลลึกจะมีคนรู้สึกสงสารโรบินสันที่มีชีวิตอย่างโดดเดี่ยวบนเกาะร้างในแรกๆ เท่านั้น แต่ไม่นานนักนายดาเนียล เดโฟ ผู้ประพันธ์เรื่องนี้ได้มอบเครื่องมือเครื่องใช้อันทันสมัยในยุคนั้นให้แก่โรบินสัน ทำให้เราเข้าใจได้เลยว่าโรบินสันสามารถทำอะโรบนเกาะนั้นได้ ยิ่งไปกว่านั้นดาเนียล เดโฟ บอกให้เราทราบถึงเบื้องหลังและชีวิตความเป็นอยู่ของโรบินสันก่อนจะมาตกทุกข์ได้ยากอยู่บนเกาะร้างแห่งนี้ และเราเองก็พอจะมองออกถึงสังคมที่โรบินสันเคยใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านเกิดของเขา ตัวโรบินสันเองอาจไม่คุ้นเคยกับเครื่องมือที่เขานำมาจากเรืออัปปาง แต่คิดว่าเขารู้และเข้าใจดีว่าเครื่องมือแต่ละชิ้นนั้นนำมาใช้ทำอะไรได้บ้างหรือน้อยน้อยเคยรับฟังจากเพื่อนที่ร่วมเดินทางมาด้วยกัน และไม่แปลกใจเลยว่าจากเครื่องมือต่างๆ เหล่านั้น โรบินสันเริ่มก่อร่างสร้างชีวิตใหม่บนเกาะร้างโดยตั้งความหวังว่าสักวันหนึ่งข้างหน้าเขาคงกลับบ้านเกิดเมืองนอนเป็นแน่ จากคำกล่าวนี้ของโรบินสัน เราพอจะเข้าใจว่าสถานที่เรือล่มนั้นไม่ไกลจากเกาะร้างที่โรบินสันได้ไปใช้พักพิงอาศัย เพราะเขาบอกว่า

"บัดนี้ย่างเข้าสิบสามวันแล้วที่ข้าพเจ้าได้มานอนอยู่บนเกาะร้างแห่งนี้ และได้ว่ายน้ำออกไปที่เรือถึงสิบเอ็ดครั้งและบางครั้งก็ออกไปนั้นก็ได้เก็บสิ่งของมาเท่าที่นำติดตัวมาได้ และข้าพเจ้ายังมีเชื่อมั่นใจว่า หากลมพัดเบาลงหน่อยข้าพเจ้าจะนำสิ่งของที่อยู่บนเรือขึ้นฝั่งทีละชิ้น" (Rodman, 1959, 71-2)

จากคำกล่าวของโรบินสันข้างต้นนี้ เราพอที่จะสรุปได้ว่าโรบินสันเริ่มสร้างชีวิตใหม่บนเกาะร้างที่ไม่มีมนุษย์อื่นมาร่วมใช้ชีวิตกับเขาเลย สิ่งสารพัดที่มีชีวิตบนเกาะนั้น รวมทั้งชาวเกาะที่อยู่มานานแล้วก็ไม่สามารถมาร่วมคิดสร้างสรรค์กันได้เลยเช่นกัน ดังนั้นเขาจึงกลายเป็นเจ้านายและผู้ปกครองคนเดียวบนเกาะร้างนั้นอย่างเสรี

ส่วนหัยย์ อิบนู ยัคซอนนั้น เมื่อเขาโตขึ้นก็ได้ใช้ชีวิตบนเกาะร้างอย่างโดดเดี่ยว และพยายามปรับตัวให้เข้ากับบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว เมื่ออายุเขาย่างเข้ายี่สิบเอ็ดปี เขาได้จัดหาหนังสัตว์มาปิดร่างกายเป็นเครื่องนุ่งห่ม เมื่อมองเห็นนกนางนวลทำรัง เขาก็นำความรู้ที่สังเกตเห็นมาสร้างห้องนอนเพื่อพักผ่อน สร้างโรงเก็บสัมภาระ และสร้างเครื่องมือป้องกันตัว นอกจากนี้เมื่อเขาเห็นว่าสิ่งสารพัดไม่ทำร้ายตัวเขา จึงคิดจะนำสัตว์เหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ โดยเลือกหาสัตว์สี่เท้าที่วิ่งไวมาเลี้ยงเพื่อใช้เป็นพาหนะ ซึ่งบนเกาะนั้นมีทั้งม้าและลามากมาย เขาจึงเลือกหาตัวที่เหมาะสมมาใช้งาน

เพื่อขจัดความสงสัย หัยย์ได้นำสัตว์บางชนิดมาฆ่าและเพื่อทำการศึกษาด้านกายวิภาค ศึกษาโครงกระดูกและวิเคราะห์อย่างละเอียด เขาจึงสามารถแยกแยะส่วนต่างๆ ของสัตว์ได้เป็นอย่างดี ยิ่งไปกว่านั้นยังได้ทำการศึกษารวมชาติต่างๆ เช่น ต้นหมากพร้าวไม้ดิน แร่ ก้อนหิน น้ำ ไขมัน ควัน และการหายใจเข้าออก แม้เมื่อเจอน้ำแข็ง หิมะ ลูกเห็บ และคราบน้ำแข็งที่จับอยู่ตามต้นไม้และพื้นดินเขาก็ได้ทำการศึกษาด้วย

บางครั้งเมื่อหัยย์มองเห็นสิ่งสารพัดที่วิ่งอยู่บนเกาะก็รู้สึกฉงน แต่สามารถบอกถึงความรู้สึกที่สัตว์เหล่านั้นต้องการ และเข้าใจว่าสิ่งเหล่านั้นเกิดจากสัญชาตญาณของพวกมันเอง ปรากฏการณ์อีกอย่างที่หัยย์สังเกตเห็นบนเกาะร้างคือ บางสิ่งบางอย่างไม่สามารถเติบโตได้ เช่น ก้อนหิน ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งเขามองเห็นว่ามีคุณลักษณะสามมิติเท่านั้น อันได้แก่ ความสูง ความ

กว้างและความหนา และยังสังเกตเห็นเช่นกันว่าสิ่งที่มีความร้อนสามารถกลายเป็นเย็น และสิ่งที่มีความเย็นสามารถกลายเป็นร้อนได้ หัยย์จึงสรุปว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นหนึ่งในเดียวกันแม้ว่าจะแตกต่างกันก็ตาม

หัยย์ได้แหงนหน้ามองท้องฟ้า จักรวาล พร้อมหาคำตอบในเชิงตรรกวิทยาว่า หากโลกนี้เป็นสิ่งใหม่แน่นอนว่าจะต้องมีผู้สร้าง (creator) และเมื่อสิ่งต่างๆ บนพิภพนี้มีการเปลี่ยนแปลง หัยย์ก็เกิดความสงสัยว่าอะไรเล่าที่ทำให้สิ่งต่างๆ เหล่านั้นเปลี่ยนแปลง

สิ่งต่างๆ ที่เขาพบเห็นบนเกาะร้างทำให้เขาครุ่นคิดตลอดเวลาว່ามันเกิดขึ้นได้อย่างไร และในที่สุดเขาแน่ใจว่าไม่มีสิ่งอื่นใดที่ทำให้มันเกิดขึ้นได้้นอกจากพระผู้ทรงปรีชาญาณเท่านั้น¹

Hitti ได้กล่าวว่า เรื่องราวของหัยย์ อิบนู ยัคซอนนั้น เป็นนวนิยายปรัชญาต้นตำรับบ่งบอกถึงความสามารถของมนุษย์ในการค้นหาสัจธรรม (Hawi, 1974, 3, 9) ดังนั้น อิบนู ฎุฟัยล์ จึงไม่ลังเลใจที่บอกว่าเขาต้องการที่จะนำหัยย์ ออกสู่สายตาสังคมผ่านกระบวนการความลึกกลับแห่งการใช้สติปัญญา (Hawi, 1974, 10)

อุดมการณ์และเกาะร้าง

เมื่ออ่านเรื่องราวของโรบินสัน ครูโซอย่างละเอียดแล้ว สรุปได้ว่าการที่ ดาเนียล เดโฟ แต่งเรื่องนี้ขึ้นมาเพื่อสะท้อนสภาพทางการเมือง ปัญหาสังคม วัฒนธรรม และศาสนา หรือหากจะพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ จุดมุ่งหมายของนักเขียนแนววิจารณ์จะต้องเน้นการผลิตศิลปะเพื่อสังคม มิใช่ศิลปะเพื่อศิลปะ และคาดว่าดาเนียล เดโฟก็เป็นหนึ่งในบรรดานักประพันธ์แนววิจารณ์ที่ต้องการวิจารณ์สังคมของตนเองผ่านวรรณกรรม เขาต้องการให้สังคมของเขาเข้าใจต่อสภาพความเป็นอยู่ของโรบินสันที่ใช้ชีวิตอันโดดเดี่ยวอยู่บนเกาะที่ไม่มีมนุษย์เลย แต่สิ่งที่ทำให้เขาเป็นวีรบุรุษที่แท้จริงคือการจัดระบบและการต่อสู้ดิ้นรน เมื่อโรบินสันเข้าสู่วัยหนุ่มฉกรรจ์ โดยมีประสบการณ์มากมาย ความเป็นหนุ่มแน่น "ทำให้ระดับ

¹ ความหมายในซูเราะฮ์ ที่ 65 อัญ-ฎอลาค : โอองการที่ 12

ความเติบโตทางด้านจิตของเขาเป็นขั้นเป็นตอนอย่างสมบูรณ์" (Sill, 1983, 189) เดโฟพยายามที่จะนำแนวความคิดของเขาไปสู่ระบบจริยธรรมแนวใหม่ที่สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งของมนุษย์ในการปฏิบัติและผลประโยชน์ กล่าวกันว่า โรบินสันได้ประพันธ์ขึ้นเพื่อสนองตอบความมุ่งหมายการปฏิรูปโดยเฉพาะ และเพื่อได้มาซึ่งจุดหมายปลายทางอันนี้ จึงนำแนวความคิดทางธรรมชาติและอำนาจมาจัดให้เป็นระบบเพื่อสร้างบุคลิกต่างๆ ไป เพราะนวนิยายเป็นงานด้านอุดมการณ์ (Sill, 1983, 158) ดาเนียล เดโฟ อาจพูดออกมาว่า การที่โรบินสันสามารถรับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติได้ดีนั้น เป็นสัญลักษณ์บอกให้เห็นถึงความสามารถของเขาที่จะควบคุมตัวเอง ซึ่งเขาได้สิ่งเหล่านี้มาจากการค้นคว้าตามกรอบของความเป็นมนุษย์ ดาเนียล เดโฟ ตั้งใจจะบอกเราว่า เกาะร้างมิใช่เป็นบ้านช่องอันถาวรของโรบินสัน แต่เป็นสถานที่ที่จัดไว้เพื่อทำการฝึกฝน โดยมีธรรมชาติเป็นครูผู้สอน ด้วยเหตุนี้โรบินสันยอมรับว่า เขามาถึงสถานที่ที่ทำให้เขามีความสุขมาก ซึ่งไม่เคยเจอมาก่อนเลยบนพื้นโลก และอาจจะเป็นไปได้ว่าวันหนึ่งเขาจะต้องจากเกาะร้างแห่งนี้ และยังไม่ทราบว่าจะแสดงความขอบคุณต่อพระเจ้าอย่างไร (Sill, 1983, 160)

บทเรียนด้านจริยธรรม

หากเราได้สังเกตบุคลิกของโรบินสัน ครูโซ ละครตัวเอกของดาเนียล เดโฟ ให้ละเอียดแล้วเราจะพบว่าอุปกรณ์ต่างๆ และสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานที่ได้สร้างขึ้นมานั้นก็เพื่อตอบสนองความต้องการของโรบินสัน ครูโซอย่างไม่ต้องสงสัย การปรากฏตัวของ Friday และคนอื่นๆ บนเกาะร้างนั้นก็หาใช่ยิ่งใด แต่เพื่อนำความปลอดภัยและสะดวกสบายมาให้โรบินสันทั้งสิ้น เราสังเกตเห็นได้ว่าตอนที่อยู่บนเกาะร้าง โรบินสัน ครูโซ ถูกตัดความช่วยเหลือจากเพื่อนและอุปกรณ์เสริมไปช่วงขณะหนึ่ง แต่ก็ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองเพื่อความอยู่รอดได้ นี่คือจุดสนใจมาทุกยุคทุกสมัย (Rogers, 1972, 53)

การที่จะหาความเพลิดเพลินในนวนิยาย ไม่จำเป็นจะต้องหาอ่านจากนิยายรักเท่านั้น เรื่องโรบินสัน ครูโซไม่ได้เกี่ยวข้องกับนิยายรักแต่อย่างใด แต่เป็นการบอกเล่าที่สนุกสนานและเพลิดเพลินเรื่องหนึ่งที่เขียนขึ้นมา

อย่างน้อยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเกาะร้างที่เราความรู้สึกเห็นอกเห็นใจยิ่งกว่าเรื่องรักเรื่องใครเสียอีก (Rogers, 1972, 59-60) ดังนั้นทุกคนควรอ่านหนังสือโรบินสัน ครูโซ ไม่ว่าจะเป็นคนหนุ่ม คนแก่หรือแม้แต่เด็กเรียนและคนธรรมดา แต่ไม่ควรอ่านโรบินสัน ครูโซ ในลักษณะต้องการความเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียวต้องอ่านเพื่อหาคุณประโยชน์ด้วย เพราะมันแสดงออกถึงความกล้าหาญ รัศมี และความยำเกรง นวนิยายเรื่องนี้มีประกายแห่งความตื่นเต้น ความคิดที่ทรหด อดทนและเด็ดเดี่ยวจะตราตรึงอยู่ในความคิดอย่างเนืองนิจ ความสดชื่นแห่งชีวิตการอยู่ร่วมกันปรากฏขึ้นในรูปแบบการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงน้ำพักน้ำแรงของตนเอง และความมีอิสระอันนำสู่ความสุขและเพลิดเพลินในที่สุด (Rogers, 1972, 60)

โรบินสัน ครูโซ ต้องต่อสู้อยู่บนเกาะร้างอย่างไม่มีเวลาพักผ่อน เพราะการกระทำต่างๆ เหล่านั้นเป็นแบบอย่างของการใช้พลังงาน และแต่ละคนที่ดำรงอยู่ก็สามารถปฏิบัติได้ โรบินสัน ครูโซคนนี้ได้ถูกนำไปวางไว้ในสภาพที่เป็นธรรมชาติ และไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น ณ ที่ตรงนั้นจะสร้างความประทับใจแก่ตัวเขาเองเสมอ อย่างไรก็ตามอุปนิสัยใจคอของโรบินสัน ครูโซ เกี่ยวกับความรู้สึกทางศาสนาปรากฏขึ้นในทางปฏิบัติด้วย (Rogers, 1972, 76) ตรงจุดนี้เราจะพูดได้ว่าตัวโรบินสัน ครูโซเองเป็นตัวแทนของคนต่างๆ ไป ความฉลาดและจริยธรรมที่เขาได้อยู่มาได้สูงส่งเหนือมนุษย์คนอื่นๆ แต่ลักษณะบุคลิกเฉพาะตัวเขาเองคือวิญญาณแห่งการกล้าได้กล้าเสียและชอบเดินตระเวนอยู่ตลอดเวลา อันนี้เป็นตัวกำหนดต่างๆ ไป (Rogers, 1972, 80)

โรบินสัน ครูโซ พบว่า จริยธรรมได้สอนเราไปในทางพัฒนาความสามารถของมนุษย์และการขึ้นมาของธรรมชาติที่แอบแฝงด้วยเหตุผล มันชี้ให้เห็นว่าผู้มีอำนาจสูงสุด (almighty) นั้นเป็นแหล่งที่มนุษย์สร้างความสามารถตนเองและเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ยิ่งไปกว่านั้นผู้อ่านเรื่องโรบินสัน ครูโซจะได้รับการสอนให้เป็นคนอยู่ในหลักศาสนาตามฐานะเป็นสัตว์โลกผู้หนึ่ง (Rogers, 1972, 91)

เมื่อเราหันมาดูเรื่องราวของ หัยย์ อิบนู ยัคซอนของ อิบนู ฎุฟัยล์ เราจะพบว่าหัยย์ได้รับการเลี้ยงดูบน

เกาะร้างโดยแม่กวางผู้ทำหน้าที่เป็นแม่ที่ดี ผู้อ่านพอจะจินตนาการได้ว่าเด็กน้อยที่มีหน้าตาไม่ผิดแฉกจากมนุษย์สามารถเดินบนเกาะร้างตามหลังแม่กวางโดยไม่รู้เหตุการณ์ว่ามันคืออะไรกันแน่ นักประพันธ์ชาวสเปนเชื้อสายอาหรับผู้มีนามว่า อิบน์ บักร์ บิน มุหัมหมัด บิน अबดุลมาลิก บิน มุหัมหมัด บิน ฎุฟัยล์ อัล-กัยลัยย์ผู้นี้พยายามชี้ให้เห็นถึงความเข้าใจร่วมกันระหว่างแม่กวางกับเด็กน้อยหัยยิบ์ อิบน์ ยัคซอน ผ่านธรรมชาติของความเป็นแม่และความต้องการของความเป็นลูก ความรู้สึกทางจิตและร่างกายของหัยยิบ์ อิบน์ ยัคซอน ก็เติบโตขึ้นโดยการเลี้ยงดูของแม่กวาง ซึ่งหนูน้อยหัยยิบ์ได้ติดตามดูคนแม่กวางตลอดเวลา "เขาเดินตามแม่กวางผู้คอยเก็บเกี่ยวผลไม้ เกาะหอยให้กินทุกระยะ และคอยให้ความอบอุ่น ให้ที่กำบังและป้องกันอันตรายอยู่ตลอดเวลา" (Goodman, 1972, 7-8) หัยยิบ์ก็เหมือนเด็กธรรมดาที่คอยพึ่งพาอาศัยขอความช่วยเหลือจากแม่กวางทุกอย่างตามที่เขาต้องการ ในฐานะที่เป็นแม่ แม่กวางก็ตอบสนองความต้องการทุกอย่างของลูก ความรู้สึกของเขาต่อแม่กวางนั้นหนักไปในทางไว้เนื้อเชื่อใจมากกว่าความรักทั่วไป การร้องขอความช่วยเหลือได้เปล่งออกมาจากความรูแบบธรรมชาติ ไม่มีจุดประสงค์อย่างอื่นแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง "ความเป็นเด็กไร้เดียงสาของหัยยิบ์สิ้นสุดลงเมื่อเขาอายุได้เจ็ดขวบ เมื่อเขาเริ่มช่วยเหลือตนเองได้" (Goodman, 1972, 8) อิบน์ ฎุฟัยล์ นักเขียนชาวสเปนผู้นี้ยังบอกให้ผู้อ่านทราบว่า หัยยิบ์ อิบน์ ยัคซอน เริ่มใช้ชีวิตด้วยการนำเหตุผลมาเป็นบรรทัดฐานในช่วงอายุ 11-20 ปี ความคิดของเขาเริ่มไตร่ตรอง มองดูดวงดาว ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์และมหาสมุทรรอบ ๆ ตัว เขาเริ่มมีความฉงนเมื่อความรู้สึกภายในจิตใจของเขาเริ่มตั้งคำถามและต้องการคำตอบด้วยการไตร่ตรองพิจารณา เมื่อหัยยิบ์ได้บรรลุสู่สภาพความเป็นผู้ใหญ่อย่างเต็มตัว ความเฉียบแหลมของเขาเริ่มขึ้นเมื่อเขาอายุครบสามสิบห้าปี ทั้งนี้เมื่อเขาเริ่มเฝ้ามองพระเจ้าด้วยความรู้และความจริง (Goodman, 1972, 8) ตรงจุดนี้อิบน์ ฎุฟัยล์ จะบอกผู้อ่านว่ามนุษย์สามารถมีศักยภาพเฉพาะตัวสูงส่งกว่าสัตว์โลกอื่น ๆ เพราะมนุษย์มีสติปัญญาหรือที่เรียกเป็นภาษาอาหรับว่า "อัล-อัคร์" (al-'Aql) และด้วยการใช้สติปัญญา การใช้สมองทำให้มนุษย์ได้รับสัญจรธรรมในที่สุด

เมื่อพูดถึงการได้รับสัญจรธรรม อิบน์ ฎุฟัยล์ ก็ชี้ชัดลงไปว่ามนุษย์มีความแตกต่างกับสัตว์อื่นด้วยสติปัญญา ดังเช่นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับ หัยยิบ์ อิบน์ ยัคซอน แม้ว่าเขาใช้ชีวิตบนเกาะร้างอย่างโดดเดี่ยว และได้รับการเลี้ยงดูจากแม่กวางตลอดมาก็ตาม เขาเริ่มคิดและตรึกตรองค้นหาพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของสรรพสิ่งต่าง ๆ เขาตรึกตรองสิ่งรอบข้างผ่านกระบวนการของการทำความเข้าใจด้านอภิปรัชญาหรือในภาษาอาหรับเรียกว่า "ma' wara' al-'tabi'ah" และด้วยวิธีนี้เท่านั้นมนุษย์สามารถได้รับสัญจรธรรมอันสูงสุด ผู้ใดก็ตามไตร่ตรองดูสัญลักษณ์หรือเครื่องหมาย (ayat) ที่ปรากฏอยู่ต่อหน้าเขาจะเป็นปาวที่ติดต่อพระเจ้า สัญลักษณ์ที่เป็น "verbal-type" นั้นแตกต่างกับสัญลักษณ์ที่เป็น "non-verbal type" ความแตกต่างกันก็คือ "verbal-type" นั้นได้ประทานมาให้มนุษย์โดยอ้อม แต่ "non-verbal type" นั้นได้ประทานลงมายังมนุษย์โดยตรง ทันทีที่มนุษย์คลอດจากห้องมารดา เขาจะต้องพบเห็นเครื่องหมายที่บ่งบอกถึงความลึกกลับของมันทันที ตรงจุดนี้ความหมายของคำว่า "อายาด" ที่อัลลอฮ์ได้ประทานลงมาให้ในรูปแบบพิเศษที่เรียกกันว่า อัล-กูรานนั้น แตกต่างกับ "อายาด" (สัญลักษณ์) ที่เรียกว่าธรรมชาติ (tabi'ah) ดังนั้นอันหลังนี้ทุกคนสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ทันที หากมีความสามารถและทำความเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ (Izutsu, 1964, 151) เมื่อพูดมาถึงจุดนี้ก็ใคร่ที่จะถามว่า อิบน์ ฎุฟัยล์ ต้องการสอนอะไรให้แก่ผู้อ่านโดยที่นำหัยยิบ์มาเสนอเป็นตัวละครตัวเอก การที่จัดเอาหัยยิบ์มาเป็นตัวละครให้เดินตามแม่กวาง และวิ่งเต้นบนเกาะร้าง ค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองนอกกรอกรอบของสังคมต่างๆ ไป เป็นสิ่งที่สลับซับซ้อนมาก "การศึกษาของเขาไม่มีผลอันสืบเนื่องมาจากนโยบายรัฐและมิได้มีประโยชน์ต่อใครอื่นนอกจากตัวเขาเอง" (Goodman, 1972, 12) และดูเหมือน อิบน์ ฎุฟัยล์ ได้ตบแต่งให้มีสีสันแห่งความฉลาดอันบรรเจิดจำที่เป็นความสามารถเฉพาะตัวของหัยยิบ์อย่างสดใสและน่าทึ่ง

ชื่อที่เรียกขานว่า หัยยิบ์ อิบน์ ยัคซอน มีความหมายในตัวเองว่า "ชีวา ลูกของการตื่นตนเสมอ" อาจชี้ให้เห็นคำว่า หัยยิบ์ หมายถึงอะไร เขาตื่นตัวอยู่เสมอ พร้อมทั้งจะเรียนรู้ มีความรู้สึกตนเองอย่างไม่มีคู่แข่ง มีความ

สามารถด้านรับข้อมูลสูงและมีใจกว้างต่อประสบการณ์
คนอาหรับเรียกความสามารถมีอยู่ในตัวมนุษย์ว่า
ฟิฏเราะฮฺ (fitrah) ซึ่งเราอาจพูดได้ว่ามันคือธรรมชาติ
หรือความสามารถเฉพาะตัวก็ได้ ในเรื่องหัยยีนัน คำว่า
ฟิฏเราะฮฺ ให้ความหมายว่า ความฉลาดของเขาก็ได้
ถ้าดูให้ลึกซึ้ง อิบну ฎุฟัยล์ จะบอกเราว่าบนเกาะร้าง
ที่ว่่านั้น ตัวหัยยีนเองไม่เคยอยู่โดดเดี่ยว เขาไม่เพียงได้รับ
ฟิฏเราะฮฺจากพระเจ้าเท่านั้น แต่ความประจักษ์แจ้งต่อ
ศักยภาพซึ่งไม่ใช่งานของครุฝึกแต่เป็นงานของพระเจ้า
ก็ได้เกิดขึ้นแก่เขาเช่นกัน เพราะปรัชญาทำให้หัยยีนมีชีวิต
อยู่ได้และเป็นนวนิยายอันลือชื่อนั้นก็เป็นเพราะการเน้น
เรื่องความเป็นเอกะของพระเจ้าเท่านั้น อิบну ฎุฟัยล์
อาจพูดว่า "การศึกษาของหัยยีนคือการนำพันธุ์พืชที่หว่าน
ลงในจิตใจของเขาด้วยพระประสงค์ของพระเจ้ามิได้นำ
แบบอย่างจากครุคนใดมาใช้ (Goodman, 1972, 13, 15,
17)

อิบну ฎุฟัยล์ มีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการนำหัยยีน
อิบну ยัคซอน มาเสนอแก่ผู้อ่าน ถามว่าหัยยีนเป็น
กระบอกเสียงให้อิบну ฎุฟัยล์ ในแนวความคิดทางปรัชญา
หรืออย่างไร หากว่าใช่ หนังสือเล่มนี้จะให้แนวทางอย่าง
ละเอียดสำหรับผู้เข้าใจวิถีทางมาแล้ว แต่ผู้ยังไม่เข้าใจนั้น
หนังสือเล่มนี้จะให้แต่ความแปลกประหลาด จุดมุ่งหมาย
ของอิบну ฎุฟัยล์ คือต้องการวางสถานภาพของมนุษย์
ให้สูงส่งกว่าสัตว์โลกอื่น ๆ แต่มนุษย์ที่ใช้สติปัญญาและ
สมองเท่านั้นจะได้รับสถานภาพสูงส่ง หัยยีนใช้เหตุผลและ
ทักษะอันแหลมคมในการไต่บันไดค้นหาสัจธรรม จริง ๆ
แล้วการใช้เหตุผลอย่างระมัดระวังเท่านั้นที่จะนำข้อพิสูจน์
ไปสู่ข้อสรุปที่ถูกต้อง (Goodman, 1972, 52, 58) การ
สร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันและการมีความสัมพันธ์
อย่างกลมกลืนระหว่างหัยยีนกับแมกวางนั้น ทำให้เราได้รับ
บทเรียนว่าบทบาทธรรมชาตินั้นสำคัญมาก เช่น ธรรมชาติ
ไม่ต้องการสิ่งตอบแทนจากมนุษย์ ธรรมชาติคอยสนอง
ตอบความต้องการของมนุษย์ตราบใดที่มนุษย์เข้าสู่
ความเป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ และรู้จักยืนบนขาของ
ตนเอง อย่างไรก็ตามเมื่อเขาได้เข้าไปสู่จุดนั้น ธรรมชาติ
ก็จะปล่อยให้เขาเป็นอิสระทันที ตรงจุดนี้ อิบну ฎุฟัยล์
จะบอกเราว่ามนุษย์จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อตนเอง และ
เขาจำเป็นต้องปกป้องตนเองด้วย อิบну ฎุฟัยล์ ไม่เคย

ให้ผู้อ่านของเขาละเลยต่อการมีส่วนร่วมบนโลกนี้ และ
บอกว่าความอุดมสมบูรณ์จะไม่มาถึงตัวเขาจนกว่าเขา
จะพยายามเข้าไปหามัน แมกวางที่เลี้ยงดูหัยยีนตลอดมา
ได้ตายเมื่อหัยยีนย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่อย่างเต็มตัว การจาก
ไปของแมกวางทำให้หัยยีน ลูกบุญธรรมต้องเผชิญกับ
ชะตากรรมบนโลก ดังนั้นธรรมชาติจึงปล่อยให้ความ
สามารถของมนุษย์ปรากฏเห็นเด่นชัดขึ้น (Goodman,
1972, 61) หัยยีนได้พบสัจธรรมอันสูงสุดได้อย่างไรนั้น
สำหรับอิบну ฎุฟัยล์แล้ว สัจธรรมอันสูงส่งนั้นคือ พระ
ผู้เป็นเจ้าของทรงแสดงความยิ่งใหญ่ในสิ่งต่างๆ ที่ถูกสร้าง
ขึ้นอย่างมหัศจรรย์ (Goodman, 1972, 24) หัยยีน อิบนุ
ยัคซอน ค้นหาสัจธรรมอันสุดยอดโดยใช้เหตุผลเป็นหลัก
การปฏิบัติอันนี้ตรงกับโองการจากอัล-กุรอานตอนหนึ่ง
มีความว่า

"พระองค์ทรงเป็นผู้บิกรอรุณรุ่ง และทรงบันดาล
เวลากลางคืนให้เป็นเวลาพักผ่อนและบันดาลดวงตะวัน
และดวงเดือนเป็นหลักแห่งการคำนวณ (ตามหลักทาง
ดาราศาสตร์) นั้นเป็นข้อกำหนดของ (อัลลอฮฺ) ผู้ทรง
อำนาจอีกทั้งทรงรอบรู้อยิ่ง" (ซูเราะฮฺที่ 6 อัล-อันอาม
โองการที่ 36)

พระองค์อัลลอฮฺทรงตรัสต่อไปซึ่งมีความหมายว่า
"และพระองค์ทรงบันดาลดวงดาวสำหรับ (อำนาจ
ประโยชน์แก่) พวกเจ้าทั้งหมดเพื่อพวกเจ้าจะได้รับการ
ชี้นำด้วยมัน (ขณะเดินทาง) ในความมืดของพื้นดินและ
ท้องทะเล (ให้เดินทางอย่างถูกต้องไม่หลงทาง) แท้จริง
เราได้แจกแจงบรรดาโองการทั้งหลายแก่กลุ่มชนที่รอบรู้"
(ซูเราะฮฺที่ 6 อัล-อันอาม โองการที่ 97)

"และพระองค์ทรงบังเกิดพวกเจ้ามาจากชีวิตหนึ่ง
(คืออาดัม) ครั้นต่อมา (พวกเจ้าก็) มีที่สถิตอันมั่นคง
(คือกระดูกสันหลังของบิดาหรือบนพื้นพิภพ) และมีที่
ฝากฝังไว้ (ชั่วคราวคือมดลูกของมารดา) ที่จริงเราได้
แจกแจงบรรดาโองการทั้งหลายแก่กลุ่มชนที่มีความเข้าใจ"
(ซูเราะฮฺที่ 6 อัล-อันอาม โองการที่ 98)

"และนี่คือแนวทางองค์อภิบาลของเจ้านั้นเที่ยงตรง
แท้จริงเราได้จำแนกโองการต่างๆ แก่กลุ่มชนที่มีจิตสำนึก"
(ซูเราะฮฺที่ 23 อัล-มูมิnun โองการที่ 30)

อิบนู ฎุฟัยล์มองเห็นว่าการใช้ความสามารถทางสติปัญญาเป็นวิถีทางที่ดีที่สุดที่มนุษย์สามารถไปสู่สัจธรรมอันสูงสุดได้ สัญลักษณ์หรือเครื่องหมาย (signs) ที่ปรากฏต่อหน้าหัยย์แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าผู้สร้างใครก็ตามที่พิจารณาสัญลักษณ์ของพระเจ้าจะเข้าใจจุดมุ่งหมายอันแท้จริง "ผู้เจ้าจึงพิจารณาสิ่งถูกสร้างขึ้นและอย่าพิจารณาตัว (self) ผู้สร้าง" ซึ่งหมายความว่า "จงไตร่ตรองสิ่งที่อัลลอฮ์สร้างขึ้น แต่อย่าไตร่ตรองธาตุ (essence) ของพระองค์"

พระองค์อัลลอฮ์ทรงตรัสไว้มีความหมายว่า "แท้จริงเราได้บันดาลสรรพสิ่งบนพื้นปฐพีให้เป็นเครื่องประดับ (อันสวยงาม) เพื่อเราจะได้ทดสอบพวกเขาว่าคนใดบ้างที่มีความประพฤติอันงดงาม" (ซูเราะฮ์ที่ 18 อัล-กะษฟี โองการที่ 7)

เท่าที่ศึกษามาพบว่า จุดสำคัญที่นำมาพัฒนาสติปัญญาของหัยย์อันเป็นหัวใจของการมีประสบการณ์แนวธรรมะคือการตรึงตรองทัศนียภาพที่สวยงามของจักรวาล อิบนู ฎุฟัยล์ รู้สึกสั่นสะท้านต่อภาระหน้าที่ที่จะพูดว่าหัยย์ ตัวเอกนั้นมิมีประสบการณ์อย่างไร มีหน้าซำยังเตือนพวกเราว่าอย่ายึดคำพูดของเขาตามตัวอักษรและไม่ควรตีค่าตัวของเขาสูงส่งเกินไปในการค้นหาความหมายที่ลึกซึ้ง ความจริงเขาพยายามนำความสวยงามด้านประสบการณ์ของหัยย์มาอธิบายในเชิงวาทศิลป์ (Goodman, 1972, 39) และมอบให้พวกเราได้อ่านกันเมื่ออ่านเรื่องราวของหัยย์โดยละเอียด เราพบว่า "เหตุผลไม่เพียงแค่มาก่อนการรับรู้ด้วยระบบสัมผัสเท่านั้น แต่มันเป็นตัวการที่จัดเตรียมวิถีทางเพื่อการนั้นด้วย ดังนั้นการใช้เหตุผลทำให้หัยย์เรียนรู้ธรรมชาติที่พระเจ้าสร้างก่อนอื่นใด แต่เขาจะหยุดนิ่งเฉยทำเป็นโง่และจะไม่นำเหตุผลมาวิเคราะห์เกี่ยวกับการมีอยู่ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ" (Goodman, 1972, 41) สิ่งที่ทำให้เราเรียนรู้ต่อไปก็คือ "อิบนู ฎุฟัยล์นำแนวความคิดทางซูฟีที่บอกว่าการใช้เหตุผลเพื่อค้นหาการมีอยู่ของเจ้านั้นไม่มีประโยชน์หรือไม่เกี่ยวเนื่องกันและเป็นการสูญเปล่าที่จะหาพระเจ้าด้วยการใช้เหตุผลแต่อย่างเดียว" (Goodman, 1972, 41)

เราอาจตั้งคำถามขึ้นมาว่าคำสอนที่เราได้รับจากตัวละคร หัยย์ อิบนู ยัคซอน เกี่ยวกับจริยธรรมเป็นอย่างไร คำตอบก็น่าจะได้ว่าจริยธรรมที่เราได้จากหัยย์

นั้นต้องมาจากการใช้เหตุผล มิได้มาจากความเชื่ออย่างงมงาย และจะต้องมาจากธรรมชาติที่สร้างขึ้นมิได้มาจากสังคม "ดังนั้นจริยธรรมอันล้ำค่าสำหรับหัยย์คือมนุษย์ทุกคนต้องไม่ขัดกับแนวทางธรรมชาติ" (Abbas, 1983, 37) สิ่งที่อิบนู ฎุฟัยล์ พูดยุตินี้ก็คือนมนุษย์ต้องปกป้องรักษาไว้ซึ่งความมีระบบสมดุลโดยความต้องการทางจิตภาพต้องมีความสมดุลกับความต้องการทางกายภาพอันนี้สามารถเห็นได้ตอนที่หัยย์ได้ประจักษ์แจ้งว่าทั้งความต้องการและสิ่งจำเป็นต้องแสดงบทบาทตนออกมาอย่างสมบูรณ์ และเราไม่ควรทำลายสิ่งต่างๆ อย่างปราศจากจุดมุ่งหมาย

ฉะนั้นมนุษย์ทุกคนต้องช่วยกันรักษาสິงต่างๆ ให้เป็นเครื่องประดับบนพิภพ เมื่อเราสังเกตให้ละเอียดโดยเฉพาะการดำรงชีวิตบนเกาะร้าง ทำให้เห็นว่าหัยย์นั้นแน่ใจว่าร่างกายมนุษย์ต้องการสิ่งจำเป็นบางประการที่สามารถทำให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ เขาจึงจำเป็นต้องนำสิ่งที่ปรากฏต่อหน้าเขาเหล่านั้นมาใช้เพื่อประทังชีวิตของตนไว้เพื่อที่จะได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ในฐานะที่เป็นบ่าวของพระเจ้า หัยย์เองยังสงสัยและฉงนในเรื่องของการตอบสนองความต้องการของตนเองโดยที่ไม่ทำลายธรรมชาติเหล่านั้น เช่น การเก็บเกี่ยวสรรพสิ่งบางชนิดที่พบบนเกาะร้างแล้วนำสรรพสิ่งมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง อันนี้อาจทำให้เราคิดไปในทางลบก็ได้ เพราะหมายความว่า เป็นการทำลาย ดังนั้นควรเก็บเกี่ยวสรรพสิ่งหรือไม่เป็นคำถามที่หัยย์ยังงงๆ อยู่ แต่ภายหลังจากการครุ่นคิดอย่างลึกซึ้ง หัยย์เองสรุปออกมาว่า สิ่งมีชีวิตทุกอย่างต้องกิน ดังนั้นการนำความอุดมสมบูรณ์บนเกาะร้างมาใช้ให้เป็นประโยชน์เป็นเรื่องจำเป็นและไม่ขัดต่อหลักธรรมชาติด้วย สำหรับหัยย์แล้วการที่นำเอาธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์นั้นมีความหมายมากกว่าการกระทำเพื่อสุขภาพของตนเอง มันเป็นระบบสมดุลที่มนุษย์ต้องปฏิบัติตาม มิฉะนั้นเขาจะไม่สามารถทำหน้าที่ได้สำเร็จ

ยิ่งติดตามอ่านเรื่องราวของหัยย์ยิ่งทำให้เราเข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้น เราจะเห็นว่าแนวความคิดทั้งหมดนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของการซักฟอกด้านจิตใจ "ความคิดหลักของหัยย์ที่แอบแฝงอยู่ตรงนี้ได้ปรากฏให้เห็นได้ชัดและสอดคล้องกันระหว่างความคิดด้านปรัชญาและ

ศาสนา" (Ockley, 1929, 25) นายซามิ เอส ฮาวี ได้ตั้งคำถามไว้ในหนังสือของเขาเรื่อง **Islamic Naturalism and Mysticism** ว่า อิบ努 กุฟัยล์ ผู้ประพันธ์เรื่อง หัยย์ อิบนู ยัคซอน ผู้นี้เป็นนักธรรมชาตินิยมหรือเปล่า นายซามิพูดต่อไปว่าผู้อ่านอาจจะเสริมว่า ธรรมเนียมมีขอบเขตกว้าง ซึ่งรวมถึงการนำแนวความคิดทางปรัชญามาสู่การถกปัญหาทางพฤกษชาติที่เป็นพื้นฐานกระบวนการทดลองทฤษฎีการใช้เหตุผลและวิชาความรู้ที่มีระบบ (Hawi, 1974, 87-88) ซามิ เอส ฮาวี กล่าวเสริมว่า "สำหรับ อิบ努 กุฟัยล์แล้ว ปัญหาสำคัญที่สุดของปรัชญานั้นจะต้องแก้ไขการดูแลผลลัพธ์ของการสังเกตการณ์ด้านประสบการณ์และกระบวนการคิดทางสติปัญญาอย่างละเอียด ซึ่งเป็นฐานกระตุ้นเพื่อนำความกระจ่างแจ้งทางปรัชญาออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน" (Hawi, 1974, 88) อย่างที่เขากล่าวไปบ้างแล้วว่า อิบ努 กุฟัยล์ ได้นำแนวความคิดด้านปรัชญามอบให้แก่หัยย์ และสร้างหัยย์ให้เป็นกระบอกเสียงของเขาและเป็นตัวแทนทำให้หัยย์ต้องครุ่นคิดอยู่ตลอดเวลาและในที่สุดเขาได้รับสังฆธรรมที่สูงส่ง เราเห็นแล้วว่าหัยย์ได้สร้างคำถามต่อตัวเองเสมอเกี่ยวกับต้นเหตุและจักรวาล และคิดว่าจะสามารถให้คำตอบต่อคำถามเหล่านั้นได้โดยการทดลองกับสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ใช้และเพื่อที่จะตอบคำถามให้สมบูรณ์ เขามองแบบนักปรัชญาที่มีความคิดทางวิทยาศาสตร์ (Hawi, 1974, 88)

ฮาวี (Hawi, 1974, 88-9) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า "ดั่งนั้นธรรมเนียมของอิบนุ กุฟัยล์นั้น เป็นการนำวิทยาศาสตร์มาเสริมปรัชญา การทดลองและค้นหาปรากฏการณ์เบื้องหน้าทำให้ธรรมชาติเปิดเส้นทางให้เข้าหาความยิ่งใหญ่ของพระเจ้า แนวความคิดทางธรรมชาติของหัยย์ได้แปรสภาพเป้าหมายแห่งชีวิตของเขาจากการมีความสุขแบบอนุรักษไปสู่วิสัยสุดยอดแห่งการซาบซึ้งและต้องการมีความรู้ในพระเจ้า เพราะการมีความรู้เกี่ยวกับพระเจ้านั้นคือความเข้าใจถึงความยิ่งใหญ่ของพระเจ้านั่นเอง"

ฮาวี (Hawi, 1974, 89) อธิบายต่อไปว่า "หัยย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับ สัตว์ พืช ธาตุ หิน คิวน์ไฟและท้องฟ้า ด้วยวิญญานของนักวิทยาศาสตร์ เขาสรุปออกมาว่าความคิดขั้นพื้นฐานที่ได้นำสิ่งต่างๆ มาเสนอนั้นเป็นการ

ทดลองทางด้านวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่ไม่มีข้อสงสัยใดๆ" อิบ努 กุฟัยล์ได้แต่มีสัจธรรมของหัยย์ในรูปแบบของนักธรรมชาตินิยมเพื่อค้นหาสัจธรรม เขากล่าวเสริมเชิงสนับสนุนว่าการใช้เหตุผลพร้อมด้วยสติปัญญาเป็นการปฏิบัติการณ์ที่สูงส่งอันหนึ่งที่มนุษย์ต้องปฏิบัติ การนำเหตุผลและการคลางมาวางให้สอดคล้องกันนั้นได้เกิดขึ้นทันทีที่นายอาซาลตัวละครตัวใหม่ผู้คงแก่เรียนที่มาจากเกาะอื่นได้ปรากฏขึ้นซึ่งนายอาซาลคนนี้ได้รับประสบการณ์ชีวิตในสังคมมนุษย์ที่หัยย์ไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อนเลย หลังจากที่หัยย์ได้เข้าใจแนวทางการดำเนินชีวิตของอาซาลและสังคม หัยย์ก็ตัดสินใจออกไปทำการอบรมสั่งสอนชาวเกาะที่นายอาซาลเคยอาศัยอยู่ แต่ก็นั่นแหละ การที่จะรับสังฆธรรมผ่านการใช้เหตุผลมิใช่เรื่องง่าย ประชาชนบนเกาะนั้นไม่สนใจเขาเลย การไม่สนใจใจดีและการปฏิบัติของประชาชนในเกาะนั้นทำให้หัยย์ต้องตัดสินใจลงเรือกลับไปยังเกาะเดิมที่หัยย์เคยอยู่อาศัย ซึ่งในที่สุดนายอาซาลก็ติดตามไปบนเกาะร้างนั้นด้วย พวกเขาได้ใช้เหตุผลพร้อมด้วยยึดมั่นหลักศรัทธาที่มาจากจิตใจที่ถือว่าถูกต้องที่สุด จนในที่สุดก็ได้รับสังฆธรรม

นักปรัชญาอย่าง อิบ努 กุฟัยล์ ดูเหมือนจะพูดว่า ผู้ที่ใช้สติปัญญาอย่างเดียวนั้นไม่สามารถอยู่กับประชาชนธรรมดาได้ ถ้าเขาจะใช้เหตุผลเพียงอย่างเดียวเขาจำเป็นต้องสร้างเมืองของเขาออกจากเมืองของปุถุชนธรรมดา สิ่งที่น่าสนใจคือนายอาซาลเป็นเพื่อนกับหัยย์ไม่ใช่เพื่อตอบสนองจุดประสงค์ของหัยย์ แต่เพื่อตอบสนองพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของและเพื่อให้ได้มาซึ่งสังฆธรรมอันแท้จริงเช่นเดียวกับหัยย์ ทั้งสองคนปฏิบัติตามแนวทางของพระองค์อัลลอฮ์ ทั้งอยู่ด้วยกันเพื่ออัลลอฮ์และแยกกันก็เพื่ออัลลอฮ์

แม้ว่าหัยย์ อิบนู ยัคซอน และโรบินสัน ครูโซ เป็นนวนิยายอันโด่งดังที่เขียนขึ้นคนละยุคคนละสมัยก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าผู้ประพันธ์ทั้งสองมีจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน นั่นคือต้องการให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์จากแนวคิดและโครงเรื่องที่มิมีโนธรรมด้านปรัชญาแอบแฝงอยู่ สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างทั้งสองคือหัยย์เน้นด้านนามธรรม เขาครุ่นคิดและไตร่ตรองเพื่อให้ได้มาซึ่งสังฆธรรม ส่วนโรบินสันนั้นมุ่งเน้นด้านรูปธรรมและการจัดการอย่างมีระบบเพื่อสร้างสรรคระบบชีวิตใหม่บนเกาะร้าง ฉะนั้น นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ควรแก่การอ่านเป็นอย่างยิ่ง

บทสรุป

Virginia Wolf กล่าวว่า โรบินสัน ครูโซ คือ ผลงานชิ้นเอกของ ดาเนียล เดโฟ เพราะเขาได้จัดระเบียบ ต่างๆ ให้เป็นไปตามความต้องการอย่างประติประต่อ สวยงาม (Ellis, 1969, 21) James Surtherland พูดว่า ไม่เป็นที่น่าสงสัยเลยว่า ความพยายามของครูโซที่จะมีชีวิตอยู่บนเกาะร้างนั้นเป็นการกระทำของวีรบุรุษตัวเอง (Ellis, 1969, 29) Edwin Benjamin กล่าวว่า การมีชีวิตของ โรบินสัน ครูโซ บนเกาะร้าง ไม่เพียงแต่ความ พยายามที่จะเอาตัวรอดเท่านั้น แต่เป็นการค้นหาสัจธรรม (Ellis, 1969, 35) และกลายเป็น "หัวข้อสำคัญของนัก เศรษฐศาสตร์การเมืองอีกด้วย" (Ellis, 1969, 21, 29, 35, 90)

สำหรับหัยย์นั้น การเรียนรู้บนเกาะร้างเพื่อความ เข้าใจกับสิ่งต่างๆ เป็นหัวข้อสำคัญ ส่วนนายเดโฟ ถือว่าช่องว่างระหว่างอุดมคติและข้อเท็จจริงนั้นเป็นจุด ศูนย์กลางของการดำรงชีวิตและเป็นวิถีทางเดียวที่จะ เผชิญกับบาปคือต้องเชื่อฟังพระเยซูคริสต์ เดโฟมีความ ศรัทธาต่อการตัดสินใจและความจำเป็นของความเร่งรีบ มากกว่าการใช้สติปัญญาอย่างเดียว (Merrett, 1980, 25)

เป็นที่ยอมรับกันว่า การปฏิบัติการณ์ต่างๆ ของ ครูโซเป็นการแสดงถึงความรู้สึกอันละเอียดอ่อนของครูโซ เอง เพราะเขาต้องการนำโลกแห่งวิญญาณและวัตถุมา รวมกัน ความพยายามที่ปรากฏออกมทางด้าน การ ปฏิบัติมีตลอดระยะเวลาที่เขาอยู่บนเกาะร้างนั้น เป็น วาทศิลป์ชั้นเอกสำหรับความทะเยอทะยานทางด้านจิตใจ (Rogers, 1979, 53)

ส่วนอิบนู ฎุฟัยล์นั้นมองเห็นการตัดสินใจ (วะห์ยู) เป็นวิถีทางที่สำคัญที่สุดในการหาความรู้อันถูกต้อง เขา ทุ่มเทงานสุดท้ายขึ้นนี้ให้มีความกลมกลืนระหว่างเหตุผล และความเร่งรีบ อิบนู ฎุฟัยล์ พูดว่า มนุษย์มีศักยภาพ แตกต่างกัน ดังนั้นมนุษย์มีสามจำพวก พวกที่หนึ่งคือ พวกต้องการหาความจริง และสามารถรับความจริงได้ พวกที่สองคือ พวกสามารถเข้าใจความหมายลึกๆ ของ การตัดสินใจ และสุดท้ายคือพวกยึดติดกับความหมายการ ตลใจอย่างผิวเผิน อิบนู ฎุฟัยล์ กล่าวว่าประชาชนกลุ่มที่ สามนั้นเหมือนกับผู้ใช้สติปัญญาเลยและความเป็นอยู่ ก็ไม่แตกต่างไปจากความเชื่อของคนต่างๆ ไป (Hawi,

1974, 183) อย่างไรก็ตาม ทุกคนควรอ่านทั้งหัยย์ อิบนู ฎุฟัยล์ และโรบินสัน ครูโซ ของดาเนียล เดโฟให้ละเอียด เพราะความหมายลึกๆ ที่ ซ่อนเร้นแฝงอยู่ภายใต้บรรทัดเหล่านั้นอาจจะสามารถ ทำความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งและอาจนำมาซึ่งการค้นพบ สัจธรรมอันล้ำค่าอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- 'Abbas, Hasan Mahmud. (1983). **Hayy Ibn Yaqzan wa Robinson Crusoe : Dirasah Muqaranah.** Beirut: al Muassasat al-Arabiyyah lil Dirasat wa al-Nashr.
- Bloom, Harold (Ed). (1987). **Modern critical view : Daniel Defoe.** New York: Chelsea House Publisher.
- Defoe, Daniel. (1990). **Robinson Crusoe.** New Jersey: Children's Classics.
- Ellis, Frank H. (Ed). (1969). **Robinson Crusoe.** Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Goodman, Lenn Evan (Trans.). 1972. **Ibn Tufayl's Hayy Ibn Yaqzan.** New York: Twayne Publishers, Inc.
- Hawi, Sami S. (1974). **Islamic naturalism and mysticism.** Leiden: E.J. Brill.
- Izutsu, Toshihiko. (1964). **God and man in the Koran: Semantice of the Koranic Weltanschauung.** Tokyo: The Institute of Culture and Linguistic Studies.
- Merrett, Robert James. (1980). **Daniel Defoe's moral and rhetorical ideas.** Victoria: University Victoria, English Literature Studies.
- Ockley, Simon (Trans.). (1929). **The history of Hayy Ibu Yaqzan.** London: Chapman and Hall Limited.
- Rodman, Stanley (Ed). (1959). **Robinson Crusoe, the raft, the rime of the ancient mariner.** New York: Noble And Noble, Pubishers, Inc.
- Rogers, Pat. (1972). **Defoe : The critical heritage.** London, Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Rogers, Pat. (1979). **Robinson Crusoe.** London: George Allen & Unwin.
- Sill, Geoffrey M. (1983). **Defoe and the idea of fiction 1713-1719.** New York: University of Delawar Press.
- Webster's new world dictionary of american language.** (1968). New York: The World Publishing Company.